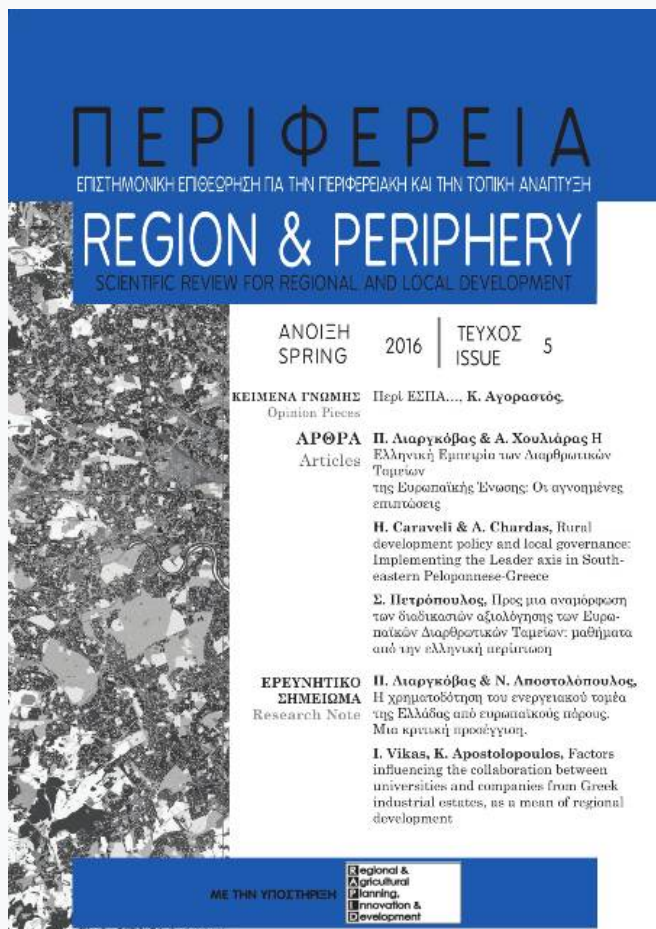

Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance

Αρ. 5 (2016)

Περιφέρεια | Region & Periphery

Η χρηματοδότηση του ενεργειακού τομέα της Ελλάδας από ευρωπαϊκούς πόρους. Μια κριτική προσέγγιση.

Παναγιώτης Λιαργκόβας, Νικόλαος Αποστολόπουλος

doi: [10.12681/rp.18477](https://doi.org/10.12681/rp.18477)

Copyright © 2018, Παναγιώτης Λιαργκόβας, Νικόλαος Αποστολόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λιαργκόβας Π., & Αποστολόπουλος Ν. (2016). Η χρηματοδότηση του ενεργειακού τομέα της Ελλάδας από ευρωπαϊκούς πόρους. Μια κριτική προσέγγιση. *Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance*, (5), 71-87. <https://doi.org/10.12681/rp.18477>

Η χρηματοδότηση του ενεργειακού τομέα της Ελλάδας από ευρωπαϊκούς πόρους. Μια κριτική προσέγγιση.

Παναγιώτης Λιαργκόβας, *Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου*
Νικόλαος Αποστολόπουλος, *Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου*

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο γίνεται προσπάθεια προσέγγισης, ανάλυσης, ερμηνείας, αξιολόγησης και εξαγωγής συμπερασμάτων για τα έργα και τις δράσεις του ενεργειακού τομέα των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων, που χρηματοδοτήθηκαν με ευρωπαϊκούς πόρους, ώστε να φωτιστούν τα προβλήματα που προέκυψαν στο σχεδιασμό και στην υλοποίησή τους. Να αποτυπωθούν τα θετικά σημεία, οι αδυναμίες, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, οι παρουσιαζόμενες ευκαιρίες και οι δυσκολίες-απειλές που διαμορφώνει το ανταγωνιστικό περιβάλλον. Στόχος μέσα από το άρθρο να κατατεθούν συγκεκριμένες προτάσεις που θα βοηθήσουν στην ομαλή, ασφαλή, απρόσκοπτη και αδιάλειπτη αξιοποίηση των πόρων που η Ελλάδα αποκτά τη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ενέργεια, διαρθρωτικά ταμεία, ευρωπαϊκοί πόροι, ανανεώσιμες πηγές

Funding of Greek energy sector from European resources. A critical approach.

Panagiotis Liargovas, *Professor, University of Peloponnese*
Nikolaos Apostolopoulos, *Post-doc research fellow, University of Peloponnese*

Abstract

In the present article, an effort is made to approach, analyze, evaluate and make inferences about the actions and initiatives of the energy sector of the previous funding periods which were funded by European resources, so as to shed light on the problems that occurred during their planning and realization. It is also attempted to highlight the positive aspects, the weaknesses, the comparative advantages and disadvantages, the occurring opportunities and the difficulties that are formed by a competitive environment. The aim of this article is to submit concrete proposals that will assist to achieve a smooth, safe, relent-

less and unfailing exploitation of the resources that Greece possesses in the new funding period 2014-2020.

KEYWORDS: energy, structural funds, European resources, renewable energy

1. Εισαγωγή

Βασικός χρηματοδοτικός μοχλός για έργα και δράσεις που αφορούν την ενεργειακή πολιτική, στην Ελλάδα, αποτέλεσαν κυρίαρχα οι ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις.

Την περίοδο 1989-1993 οι πόροι κατευθύνθηκαν, επί το πλείστον, στην εκπόνηση περιβαλλοντικών μελετών, προμήθειας εξοπλισμού περιβαλλοντικών παραμέτρων που σχετιζόνταν με την ατμοσφαιρική ρύπανση και τους υδάτινους πόρους και πολύ λιγότερα για τον καθαυτού τομέα της ενέργειας και της ενεργειακής πολιτικής.

Την περίοδο 1994-1999 ενισχύθηκαν ιδιωτικές επενδύσεις στην ενέργεια, στη βιομηχανία και στη γεωργία με στόχο να βελτιωθούν οι ενεργειακές και περιβαλλοντικές επιδόσεις της Ελλάδας που είναι φιλικές στο περιβάλλον.

Την περίοδο 2000-2006 στηρίχτηκαν δράσεις για εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού στη λογική της μη εξάρτησης της ενεργειακής κατάστασης της Ελλάδας από εισαγόμενες μορφές πρωτογενούς ενέργειας, μέσω της διαφοροποίησης των ενεργειακών πηγών τροφοδοσίας. Συγκεκριμένα τα θέματα της ενεργειακής πολιτικής στηρίχτηκαν στον άξονα προτεραιότητας «Ασφάλεια Ενεργειακού Εφοδιασμού και Προώθηση της Αγοράς Ενέργειας» και στον άξονα προτεραιότητας «Ενέργεια και Αειφόρος Ανάπτυξη».

Ο πρώτος άξονας προτεραιότητας στόχευε στον ενεργειακό ανεφοδιασμό της Ελλάδας και τη συμβολή της στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) καθώς και στην προώθηση της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας. Οι στόχοι αυτοί επιδιωκόταν να υλοποιηθούν μέσα από την πρόσβαση στις πηγές τροφοδοσίας φυσικού αερίου, την ενίσχυση συγκεκριμένων ειδικών ενεργειών για τις νησιωτικές περιοχές, τη διείσδυση στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), τη συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας, την ενεργειακή απελευθέρωση της Ελλάδας και τις πολιτικές εξοικονόμησης ενέργειας.

Ο δεύτερος προαναφερόμενος άξονας προτεραιότητας μεταξύ των άλλων στόχευε στη στήριξη παραγωγής, διακίνησης και χρήσης της ενέργειας της Ελλάδας με όρους αειφόρου ανάπτυξης. Η Ελλάδα συγκρότησε τον Ιούλιο του 2000 τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ). Στόχος της ΡΑΕ είναι ο έλεγχος της αγοράς ενέργειας σε όλους τους τομείς, η θέσπιση κανόνων δικαίου στην ενέργεια, η παρακολούθηση και ο έλεγχος των αδειοδοτήσεων, η έγκριση της τιμολογιακής πολι-

τικής στην ηλεκτρική ενέργεια, η επιβολή κυρώσεων στους παραβάτες, η επίλυση διαφορών στους εμπλεκόμενους στην αγορά ενέργειας και η συνεχής ενημέρωση της ΕΕ για την πορεία της ελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, 2005). Έτσι, η ΡΑΕ στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) για την περίοδο 2005-2008 χρηματοδοτήθηκε για τις υποδομές και τη στήριξη του έργου της, για την υποστήριξη του μακροχρόνιου ενεργειακού προγραμματισμού, για μελέτες λειτουργίας συστήματος πετρελαίου, φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και τέλος για την υποστήριξη των επενδυτών σε ενεργειακά θέματα. Με πόρους των Διαρθρωτικών Ευρωπαϊκών Ταμείων στηρίχτηκε στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας η επιχειρηματική δράση σε ενεργειακά θέματα, πάντα στη βάση της αειφόρου ανάπτυξης. Συγκεκριμένα στηρίχτηκαν επενδυτικά σχέδια που αφορούσαν τις παρακάτω ώριμες τεχνολογικά κατηγορίες (Υπουργείο Ανάπτυξης, 2002): Φωτοβολταϊκά πάρκα, μικρά υδροηλεκτρικά έργα ισχύος μέχρι 10 MW σε υδατορεύματα, αξιοποίηση βιομάζας (τηλεθέρμανση, τηλεψύξη, συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας, παραγωγή θερμότητας ή ψύξης σε μεμονωμένη κεντρική εγκατάσταση και διανομή στον ευρύτερο χώρο όπως βιομηχανία και κατοικίες), αιολικά συστήματα για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος (ανεμογεννήτριες), κεντρικά ενεργητικά ηλιακά συστήματα (παραγωγή ζεστού νερού για τη βιομηχανία ή την οικιακή χρήση από επίπεδους ή ηλιακούς συλλέκτες), γεωθερμικές εφαρμογές (παραγωγή θερμότητας για την αγροτική παραγωγή, αφάλατωση νερού, συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας, τηλεθέρμανση, τηλεψύξη), και πλήθος άλλων δράσεων τόνωσης των επενδύσεων στον τομέα της ενέργειας. Δικαίωμα συμμετοχής στα παραπάνω επενδυτικά σχέδια είχαν τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και το ύψος της ίδιας συμμετοχής στο επενδυτικό σχέδιο ανερχόταν τουλάχιστον στο 30% του προϋπολογισμού του. Στο άρθρο αυτό επιχειρείται η αξιολόγηση των ενεργειακών ζητημάτων που προωθούνταν στο 4^ο ΚΠΣ (ενότητα 2), ενώ γίνεται ανάλυση της στόχευσης του 5^{ου} ΚΠΣ σε ενεργειακά θέματα (ενότητα 3). Οι αναλύσεις αυτές είναι χρήσιμες προκειμένου να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής στην τελευταία ενότητα 4.

2. Αξιολόγηση και συμπεράσματα από το 4^ο ΚΠΣ των ενεργειακών θεμάτων

Την περίοδο 2007-2013 η χρηματοδότηση των δράσεων κινήθηκε στη λογική της σύγκλισης με το περιβαλλοντικό «κεκτημένο» της Ευρώπης. Χρησιμοποιήθηκαν σημαντικοί πόροι για το διπλασιασμό συμμετοχής ΑΠΕ, για τη μείωση του λιγνίτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και υποκατάσταση του από φυσικό αέριο, για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των μέσων μεταφοράς κ.ά. Στο επιχειρησιακό πρόγραμμα «ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα» μεταξύ

των άλλων προτεραιοτήτων τέθηκε και η ολοκλήρωση του ενεργειακού συστήματος της Ελλάδας και η ενίσχυση της αειφορίας. Ενισχύθηκαν ιδιωτικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις για ανάπτυξη ενεργειακών δράσεων, ενσωμάτωση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών, ανάπτυξη και πιστοποίηση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης καθώς και συστημάτων πιστοποίησης προϊόντων.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στο επιχειρησιακό πρόγραμμα 2007-2013 δόθηκε έμφαση στο να μπορέσει η Ελλάδα να εξασφαλίσει τον ενεργειακό της εφοδιασμό μειώνοντας σταθερά την εξάρτησή της από το πετρέλαιο με την ανάπτυξη των ΑΠΕ και την προώθηση στις επιχειρήσεις και στα νοικοκυριά του φυσικού αερίου, στην απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας, στην ένταξη της στα διεθνή δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου, στην ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων, στη βελτίωση της ασφάλειας των ενεργειακών δικτύων και βέβαια στην προσαρμογή της στην ευρωπαϊκή οδηγία 2009/28/ΕΚ που αφορά την ενέργεια και την κλιματική αλλαγή (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013, 2013). Οι τομείς δράσεις του συγκεκριμένου Επιχειρησιακού Προγράμματος στόχευαν: να προωθηθεί η χρήση του φυσικού αερίου στον οικιακό και στον τριτογενή τομέα ανάπτυξης, δημιουργώντας ταυτόχρονα νέες υποδομές ή προέκταση των παλιών, να εκσυγχρονιστεί το ηλεκτρικό δίκτυο με τη διασύνδεση των νησιών με το κεντρικό δίκτυο ενέργειας και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και να κατασκευαστούν νέες γραμμές διασύνδεσης και κέντρα υψηλής τάσης, να εφαρμοστούν συστήματα τηλεμέτρησης και να προχωρήσει η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας, να ενισχυθεί η διείσδυση των ΑΠΕ και να εξοικονομηθεί ενέργεια με παρεμβάσεις στα δημόσια κτίρια και τέλος να υποστηριχθούν δράσεις που αφορούν τον τομέα υδρογονανθράκων, ορυκτών υλών και να αποτιμηθεί το γεωθερμικό δυναμικό (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2007). Οι ωφελούμενοι του άξονα προτεραιότητας «Ολοκλήρωση του ενεργειακού συστήματος της Χώρας και ενίσχυση της αειφορίας» ήταν: οι επιχειρήσεις ανεξαρτήτου μεγέθους και νομικής μορφής και τα νοικοκυριά στις περιοχές που επεκτάθηκε το δίκτυο φυσικού αερίου, οι επιχειρήσεις που επένδυσαν πάνω στην εξοικονόμηση ενέργειας και στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, οι Δήμοι και οι Κοινότητες, οι κρατικές επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας καθώς και οι νησιωτικές περιοχές. (Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007).

Η όλη φιλοσοφία των έργων ενεργειακής αποδοτικότητας, βιοκλιματικού σχεδιασμού και αξιοποίησης ΑΠΕ του 4^{ου} ΚΠΣ ήταν τα έργα να μην κριθούν αποκλειστικά από το ύψος της εγκατεστημένης ισχύος τους αλλά και από το συνδυασμό της καινοτομίας και της συμβολής τους στην περιφερειακή ανάπτυξη. Ο προσανατολισμός στόχευε στην ένταξη και υλοποίηση έργων που θα αξιοποιούσαν το τοπικό ενεργειακό δυναμικό ώστε να εξασφαλίζεται εξοικονόμηση ενέργειας στον οικιστικό τομέα και στην ύπαιθρο, στη συμπαραγωγή ενέργειας με την ενίσχυση

των σχεδίων αξιοποίησης των ΑΠΕ από διάφορους επενδυτές, στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας σε δημόσια κτίρια, στη βιοκλιματική αναβάθμιση κοινόχρηστων δημόσιων χώρων σε αστικές περιοχές και γενικά στην αξιοποίηση των ΑΠΕ και στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας που θα εξυπηρετούσε τις τοπικές ανάγκες της κοινωνίας.

Προχωρώντας σε μια πρώτη αξιολόγηση των ενταγμένων έργων που αφορούν την αιολική ενέργεια, την ηλιακή ενέργεια, τη βιομάζα, την υδροηλεκτρική και γεωθερμική ενέργεια, την ενεργειακή απόδοση, συμπαραγωγή, διαχείριση ενέργειας, την ποιότητα του αέρα και την παραγωγή «καθαρών» αστικών μεταφορών σε σχέση με τους ειδικούς στόχους εξοικονόμησης ενέργειας στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, ενθάρρυνση και διάδοση ΑΠΕ, προώθηση της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης με την αξιοποίηση του τοπικού ενεργειακού δυναμικού, μείωση της έντασης της ενεργειακής κατανάλωσης, στήριξη της αυτονομίας και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού με τη χρήση ΑΠΕ, ενίσχυση των «καθαρών» συστημάτων αστικών μεταφορών, στήριξη επενδυτικών σχεδίων αξιοποίησης ΑΠΕ και συμπαραγωγής ενέργειας διαπιστώνεται ότι οι ειδικοί στόχοι παρουσιάζουν υψηλή συνάφεια με τις θεματικές προτεραιότητες. Τη μικρότερη συνάφεια παρουσιάζει ο στόχος που αναφέρεται στη μείωση της έντασης της ενεργειακής κατανάλωσης. Αντίστοιχη εικόνα αποτυπώνεται και στο ποσοστό των εντάξεων των έργων που συμβάλλουν στην επίτευξη των ειδικών στόχων. Με ποσοστό, 88,6 %, που είναι το μεγαλύτερο, συμβάλλει η εξοικονόμηση ενέργειας στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα και με μικρότερο ποσοστό, 11,4%, συμβάλλει η ενίσχυση των «καθαρών» συστημάτων αστικών μεταφορών.¹ Όλα τα προαναφερόμενα απεικονίζονται στον πίνακα 1 (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2013).

Πίνακας 1: Συνάφεια Θεματικών Προτεραιοτήτων και Ειδικών Στόχων – Άξονας 1

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	Αρ. Ενταγμ. Έργων	Π/Υ Ενταγμένων Έργων (ΔΔ)	ΑΠ 1: Προστασία Ατμοσφαιρικού Περιβάλλοντος & Αστικές Μεταφορές – Αντιμετώπιση Κλιματικής Αλλαγής – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας										Αρ. ΕΣ σε συνάφεια με ΚΘΠ	
			ΕΣ 1.1	ΕΣ 1.2	ΕΣ 1.3	ΕΣ 1.4	ΕΣ 1.5	ΕΣ 1.6	ΕΣ 1.7	ΕΣ 1.8	ΕΣ 1.9			
			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Ανανεώσιμη ενέργεια: αιολική ενέργεια	23	154.421.122	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7/9
Ανανεώσιμη ενέργεια: ηλιακή ενέργεια	219	182.942.510	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7/9
Ανανεώσιμη ενέργεια: βιομάζα	2	1.731.625	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7/9
Ανανεώσιμη ενέργεια: υδροηλεκτρική, γεωθερμική και άλλες μορφές ενέργειας	8	13.630.288	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7/9
Ενεργειακή απόδοση, συμπαρογωγή, διαχείριση ενέργειας	122	260.468.938	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	5/9
Ποιότητα του αέρα	7	24.999.952	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	3/9
Παραγωγή καθαρών αστικών μεταφορών	2	81.929.454	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	4/9
ΣΥΝΟΛΟ	383	720.123.888												
Αριθμός ΚΘΠ που συμβάλουν στον ΕΣ			6/7	4/7	4/7	2/7	4/7	4/7	1/7	5/7	7/7	7/7	7/7	
<i>Ποσοστό π/υ εντάσεων που συμβάλλει στον ΕΣ(%)</i>			88.6	49.0	49.0	47.5	49.0	49.0	11.4	85.2	100.0	100.0	100.0	

ΕΣ 1.1: Εξοικονόμηση ενέργειας στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, ΕΣ 1.2: Ενθάρρυνση και διάδοση της χρήσης ΑΠΕ, ΕΣ 1.3: Προώθηση της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης με την αξιοποίηση τοπικού ενεργειακού δυναμικού, ΕΣ 1.4: Μείωση της έντασης της ενεργειακής κατανάλωσης, ΕΣ 1.5: Στήριξη της αυτονομίας και της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού με την χρήση των ΑΠΕ, ΕΣ 1.6: Ενίσχυση των «καθαρών» συστημάτων αστικών μεταφορών, ΕΣ 1.7: Στήριξη επενδυτικών σχεδίων αξιοποίησης ΑΠΕ και συμπαρογωγής ενέργειας, ΕΣ 1.8: Μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ΕΣ 1.9: Μείωση των εκπομπών των αερίων που προκαλούν την κλιματική αλλαγή

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2013).

Για την επίτευξη του ειδικού στόχου ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού που θα μείωνε την πετρελαϊκή εξάρτηση της Ελλάδας και θα προωθούσε τις ΑΠΕ και τα δίκτυα του φυσικού αερίου στο ενεργειακό ισοζύγιο ενισχύθηκαν δράσεις όπως η προώθηση του φυσικού αερίου στον οικιστικό και τριτογενή τομέα, η ολοκλήρωση του εκουγχρονισμού του ηλεκτρικού δικτύου, η διείσδυση των ΑΠΕ, η εξοικονόμηση ενέργειας και η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων (Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 2012; Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2007).

Με βάση το στόχο που θέλει τη συμμετοχή των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο της Ελλάδας κατά 20% φαίνεται σύγκλιση του στόχου μέσα από την ένταξη 232 έργων κρατικών ενισχύσεων που εντάχθηκαν με βάση τον αναπτυξιακό νόμο 3299/2004, 15 έργων προώθησης της ηλιακής ενέργειας και 53 έργων αξιοποίησης ΑΠΕ στα σχολικά κτίρια (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2013).

Εξάλλου, τα τελευταία χρόνια ο τομέας των ΑΠΕ γνώρισε πρωτοφανή ανάπτυξη με αποτέλεσμα η Ελλάδα σε όλες τις εκθέσεις και δείκτες κατάταξης να βρίσκεται σε κορυφαίες θέσεις σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Καθοριστικής σημασίας ήταν η συμβολή της παραγωγής ηλιακής ενέργειας προς στην κατεύθυνση της εξάπλωσης των ΑΠΕ και της αύξησης του μεριδίου των ΑΠΕ στη συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, βελτιώνοντας το ενεργειακό μίγμα. Η Ελλάδα στο σύνολο των ΑΠΕ κατείχε την 33^η θέση παγκοσμίως στο δείκτη κατάταξης Renewable energy country attractiveness index (RECAI) το Σεπτέμβριο του 2014 (Ernst and Young, 2014).

Η σημαντική θέση της Ελλάδας σε ό,τι αφορά την παραγωγή ηλιακής ενέργειας αποτυπώνεται στο φωτοβολταϊκό βαρόμετρο του Eurobserv'ER (2011) το οποίο κατατάσσει την Ελλάδα, για το έτος 2010, στην 8^η θέση σε ό,τι αφορά την παραγωγή ενέργειας από φωτοβολταϊκά στην Ευρώπη. Το ίδιο βαρόμετρο για το 2014 (236.8 Wp/inhab) κατατάσσει την Ελλάδα αρκετά υψηλότερα στην 4^η θέση ανάμεσα στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (Eurobserv'ER, 2015). Την τετραετία 2010-2014 σύμφωνα με τα παραπάνω και παρόλο που η χώρα διανύει πρωτοφανή οικονομική κρίση μέσα σε συνθήκες ύφεσης ενεργοποιούνται σημαντικά έργα στον τομέα αυτό που είχαν αρχίσει τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 2000 αλλά και έργα που ξεκίνησαν μετά το 2010.

Με βάση τον στόχο της μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας κατά 15% ως τα προβλεπόμενα επίπεδα για το 2020 μέσω βελτιώσεων στην ενεργειακή αποδοτικότητα φαίνεται να συγκλίνει στην επίτευξη του στόχου μέσα από την ένταξη 4 έργων τηλεθέρμανσης, 109 έργων εξοικονόμησης ενέργειας σε νοσοκομεία και άλλα δημόσια κτίρια, 6 έργων βιοκλιματικής αναβάθμισης, 5 έργων σε δημόσια νοσοκομεία εγκατάσταση συμπαραγωγής ηλεκτρισμού-θερμότητας καθώς και έργων

ενταγμένων στο πρόγραμμα «εξοικονομώ κατ' οίκον» και στο Ταμείο Χαρτοφυλακίου Jessica (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2013).

Αξιολογώντας συνολικά με τα μέχρι στιγμής οικονομικά στοιχεία και δεδομένα που αφορούν την ενέργεια διαπιστώνουμε από τα ενταγμένα έργα, τη συνάφεια αυτών με τους γενικούς και ειδικούς στόχους καθώς και με την απορρόφηση των κονδυλίων ότι το 4^ο ΚΠΣ ολοκληρώνεται φυσιολογικά. Αυτό δε σημαίνει ότι δε θα υπάρξουν δράσεις και έργα που δε θα προφτάσουν να υλοποιηθούν και αναγκαστικά θα απενταχτούν ή δε θα υπάρξουν αδρανή έργα. Το μέγεθος αυτών των στοιχείων θα αποτιμηθεί με το οριστικό κλείσιμο του 4^{ου} ΚΠΣ.

Σε ελάχιστους μήνες, και συγκεκριμένα στις 31-12-2015, αν δε δοθεί κάποια παράταση, κλείνει, οριστικά, ένα ακόμη ΚΠΣ και για την Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα έχει ανοίξει μια καινούργια ευκαιρία, μέσω του 5^{ου} κατά σειρά ΚΠΣ για την περίοδο 2014-2020. Η Ελλάδα οφείλει η ίδια να αξιολογήσει αντικειμενικά το βαθμό επίτευξης των στόχων του 4^{ου} ΚΠΣ ώστε με βεβαιότητα, ασφάλεια και αξιοπιστία να πιάσει το νήμα της νέας ευκαιρίας που παρουσιάζεται μπροστά της.

3. Η στόχευση του 5^{ου} ΚΠΣ στα ενεργειακά θέματα

Οι σημαντικότερες επενδυτικές προτεραιότητες σε θέματα ενέργειας την προγραμματική περίοδο 2014-2020 κινούνται στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας κτιρίων και επιχειρήσεων μέσα από το σύστημα επιχορηγήσεων, δανείων και εγγυήσεων, στην επιχορήγηση ενεργειακών υποδομών όπως ενίσχυση των δικτύων μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικού και φυσικού αερίου, στην εγκατάσταση ευφυών συστημάτων μέτρησης ενέργειας, στην προώθηση ΑΠΕ και στη συμπαραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας υψηλής απόδοσης (Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2015, Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2012, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011).

Ιδιαίτερα για τις ΑΠΕ το Εθνικό Σχέδιο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας 2010-2020 έθεσε ως πρωταρχικής σημασίας στόχους να αυξηθεί το ποσοστό συμμετοχής σε ΑΠΕ από το 13% το 2010 στο 28% το 2020 που αυτό σημαίνει ότι η εγκατεστημένη ισχύς θα αυξηθεί σημαντικά από 4,11GW σε 9,33GW. Σε ό,τι αφορά την ηλιακή ενέργεια θα αυξηθεί από 0,18GW το 2010 σε 0,7GW το 2020. Δημιούργηση επίσης σενάρια όπου σύμφωνα με το «επιταχυνόμενο σενάριο» η παραγωγή θα μπορούσε κάτω από εξαιρετικές συνθήκες πλήθους επενδυτικών πρωτοβουλιών και έργων υποδομής να αυξηθεί από 0,18GW το 2010 σε 2,98GW το 2020.

Οι διαθέσιμοι πόροι του 5^{ου} ΚΠΣ ανά τομέα παρέμβασης αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2: Πίνακας διαθέσιμων πόρων ανά τομέα παρέμβασης

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ
Ηλεκτρισμός (υποδομές δικτύων μεταφοράς και διανομής)	164.999.999,00
Φυσικό αέριο (υποδομές δικτύων μεταφοράς και διανομής)	120.135.696,83
Ανανεώσιμη ενέργεια (βιομάζα)	47.399.998,00
Άλλες μορφές ανανεώσιμης ενέργειας (υδροηλεκτρική, γεωθερμική, θάλασσα)	46.136.500,00
Ανακαίνιση των δημοσίων υποδομών με σκοπό την ενεργειακή απόδοση, έργα επίδειξης και μέτρα στήριξης	194.875.828,50
Ανακαίνιση των κατοικιών με σκοπό την ενεργειακή απόδοση, έργα επίδειξης και μέτρα στήριξης	227.437.460,00
Έξυπνα συστήματα διανομής ενέργειας μεσαίας και χαμηλής τάσης	46.310.456,00
Συμπαγωγή υψηλής απόδοσης και τηλεθέρμανση	30.888.145,00
Έργα ενεργειακής απόδοσης και επίδειξης σε ΜΜΕ και μέτρα στήριξης	39.449.234,00
ΣΥΝΟΛΟ	917.633.317,33

Πηγή: Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2015, Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 2014.

4. Προβλήματα στην υλοποίηση-συμπεράσματα-προτάσεις πολιτικής

Η πολύχρονη ύφεση που μαστίζει την Ελλάδα σε συνδυασμό με την κρίση του τραπεζικού συστήματος έχουν δημιουργήσει ένα ασφυκτικό οικονομικό περιβάλλον με σημαντικές επιπτώσεις στη ρευστότητα των επιχειρήσεων καθώς και στη χρηματοδότηση των δημοσίων υποδομών. Αυτό το γεγονός σε συνάρτηση με τη μονομερή κυβερνητική απόφαση να μεταβάλλει αφαιρετικά την τιμολογιακή πολιτική της παραγωγής των ΑΠΕ οδήγησε τους ιδιώτες επενδυτές που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό σε οικονομική ασφυξία. Το πρόβλημα έλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις όταν πολλές επιχειρήσεις που στήριζαν με συμπληρωματικές δράσεις συντήρησης και ανταλλακτικών τις ΑΠΕ σταμάτησαν τη λειτουργία τους και οι επενδύσεις ενέργειας, κυρίως φωτοβολταϊκών, έμειναν χωρίς την αναγκαία στήριξη για τη βιωσιμότητά τους.

Το ασαφές νομικό και θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας σε συνδυασμό με τις χρονοβόρες διαδικασίες προκηρύξεων και αναθέσεων έργων οδήγησαν σημαντικά ενεργειακά έργα σε δικαστικές εμπλοκές δημιουργώντας καθυστερήσεις ή και θέ-

τοντας σε κίνδυνο έργα και δράσεις του ΚΠΣ. Η Ελλάδα είναι τέταρτη κατά σειρά χώρα, μεταξύ των 47 χωρών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, που παραβιάζει κατ' εξακολούθηση τον εύλογο χρόνο απονομής δικαιοσύνης (ΣΕΒ, 2014). Τα παραπάνω προβλήματα λάμβαναν μεγαλύτερη ένταση και διευρύνονταν από το γεγονός της καθυστέρησης εναρμόνισης του νομικού πλαισίου της Ελλάδας στις απαιτήσεις της ΕΕ καθώς και από το γεγονός ότι πολλά έργα και δράσεις που αφορούσαν τον τομέα του περιβάλλοντος προγραμματιζόνταν μεταχρονολογημένα.

Η αδυναμία των δικαιούχων να σχεδιάσουν επαρκώς και εντός των οριζόμενων κάθε φορά χρονικών ορίων δράσεις και έργα καθώς και η αδυναμία των ιδιωτών να συμμετάσχουν με ιδιωτική συμμετοχή επηρέασαν την απρόσκοπτη πορεία των έργων καθώς και την απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων άμεσα, έγκαιρα και συνολικά. Η ιδιωτική συμμετοχή γινόταν όλο και πιο δύσκολη με την πάροδο του χρόνου αφού δυσκόλεψε η άντληση κεφαλαίων λόγω της κρίσης του τραπεζικού συστήματος. Εξάλλου η απορρόφηση ευρωπαϊκών κονδυλίων έχει προστιθέμενη αξία όταν συνδυάζεται με έργα και δράσεις που δημιουργούν αναπτυξιακή αξία για τον τόπο και το κοινωνικό σύνολο.

Τα δομικά προβλήματα της δημόσιας διοίκησης, της αυτοδιοίκησης και των εμπλεκόμενων στο ΚΠΣ φορέων καθώς και η μεταφορά προγραμματισμού και διαχείρισης μεγάλου μέρους των πόρων του ΕΣΠΑ, στο μέσο σχεδόν της προγραμματικής περιόδου, στις αιρετές περιφερειακές αυτοδιοικήσεις, που πραγματοποιούσαν τα πρώτα τους βήματα με ελλείψεις τεχνικής και διοικητικής επάρκειας σε συνδυασμό με φαινόμενα μη πολιτικής βούλησης και με φαινόμενα τοπικών αντιπαραθέσεων στην εγκατάσταση και λειτουργία μονάδων παραγωγής ενέργειας, όπως ανεμογεννητριών και βιαερίου, δημιούργησαν καθυστερήσεις και άλλα εμπόδια στην ομαλή πορεία του 4^{ου} ΚΠΣ.

Όπως και στα προηγούμενα ΚΠΣ έτσι και σε αυτό χάθηκε πολύτιμος χρόνος με ατέρμονες συζητήσεις και γραφειοκρατικές διαδικασίες ώσπου να ξεκινήσει η ενεργοποίησή του με αποτέλεσμα να απαιτηθούν εντονότεροι ρυθμοί για την ολοκλήρωση των προγραμματισμένων έργων και δράσεων στο τέλος της προγραμματικής περιόδου. Το συνολικό αποτέλεσμα αυτής της καθυστέρησης θα φανεί στις 31-12-2015 όταν το «ταμείο» που θα πραγματοποιηθεί θα δείξει πόσα και ποια έργα δεν θα έχουν ολοκληρωθεί και αναγκαστικά θα απενταχθούν και θα αναζητηθεί λύση υλοποίησής τους μέσα από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Κάτι τέτοιο, δυστυχώς, συνέβη και στα προηγούμενα ΚΠΣ και χρειάστηκαν να βαπτιστούν πολλά μη ολοκληρωμένα έργα ως «έργα γέφυρες» για να ολοκληρωθούν με το επόμενο ΚΠΣ αφού και τότε, όπως και τώρα, το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων ήταν και είναι περιορισμένο και συμπεσομένο. Επειδή, ανάλογα προβλήματα, παρατηρήθηκαν και σε άλλα κράτη μέλη η ΕΕ στην πολιτική συνοχής 2014-2020 (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011) αποφασίστηκε τα κράτη μέλη να είναι υποχρεωμένα να θέσουν

επιδόσεις και όρους πριν από την εκταμίευση κεφαλαίων από τα διαρθρωτικά ταμεία και η εκταμίευση κεφαλαίων να εξαρτάται από την πορεία υλοποίησης των τεθέντων επιδόσεων και όρων ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των επενδύσεων. Επίσης, το 5% της εθνικής χρηματοδότησης να μπαίνει σε έναν κουμπαρά και να δίνεται στη διάρκεια της ενδιάμεσης επανεξέτασης στα κράτη που θα έχουν συνέπεια απέναντι στις επιδόσεις και στους όρους που έχουν θέσει. Όταν ένα κράτος μέλος αδυνατεί να λάβει μέτρα προκειμένου να υλοποιήσει επιδόσεις και όρους η Επιτροπή κρατά το δικαίωμα να αναστέλλει το μέρος ή το σύνολο των πληρωμών και των δεσμεύσεων.

Για την περίοδο 2014-2020 μια αναδιοργάνωση των δικαιούχων και ιδιαίτερα της αυτοδιοίκησης που θα αφαιρεί εμπόδια γραφειοκρατικά, διοικητικά, τεχνικά και σκοπιμότητων θα έδινε την απαραίτητη και αναγκαία δυναμική για απρόσκοπτη υλοποίηση έργων και δράσεων σε όφελος του τόπου και του κοινωνικού συνόλου. Όσο πιο αποκεντρωμένο και κοντά στον πολίτη βρίσκεται το σύστημα τόσο πιο πολύ διασφαλίζεται η υλοποίηση έργων με αναπτυξιακά κριτήρια. Εξάλλου σημαντική παράμετρος για να καταγραφεί με θετικό πρόσημο η αξιοποίηση από τα διαρθρωτικά ταμεία και να διευρυνθεί ο αντίκτυπος σύμφωνα με έρευνα του Bahr (2008) είναι ο βαθμός αποκέντρωσης, όπου όσο μεγαλύτερη είναι η αποκέντρωση τόσο μεγαλύτερος είναι και ο αντίκτυπος. Με το παραπάνω συμπέρασμα ευθυγραμμίζεται η Stegarescu (2004) που συνδέει τον υψηλό βαθμό αποκέντρωσης με την επίδραση των διαρθρωτικών ταμείων. Επιπλέον για να επιτευχθούν οι στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», όπου η ενέργεια βρίσκεται σε πρωταρχικής σημασίας προτεραιότητα, πρέπει να ενισχυθεί ο ρόλος των περιφερειακών κυβερνήσεων ενώ παράλληλα να οριστεί παρακολούθηση στοχοθεσίας σε περιφερειακό επίπεδο (Liargovas and Apostolopoulos, 2014a). Τον σημαντικό ρόλο των περιφερειακών και τοπικών παραγόντων στη μετάβαση προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς μπορούν να λειτουργήσουν ως πυλώνες και πηγές πράσινης ανάπτυξης, αναδεικνύει και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD, 2012). Οι προσπάθειες επίλυσης των ζητημάτων της βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από διακρατικά φόρουμ ή συμφωνίες δεν έχουν αποφέρει τα αναμενόμενα οφέλη οπότε οι περιφέρειες προσελκύουν τώρα το ενδιαφέρον για την επίλυση αυτών των ζητημάτων (Nijkamp, 2011). Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων ή και ενεργειακών πόρων καθώς και η λήψη των αποφάσεων για την παραγωγή πολιτικής πρέπει να εμφανίζει τοπικά ή περιφερειακά χαρακτηριστικά. Αυτό αναδεικνύεται ιδιαίτερα για τους ενεργειακούς πόρους καθώς οι περιφέρειες έχουν τους δικούς τους πόρους και τα δικά τους συστήματα παραγωγής (Feder, 2004). Περιφερειακοί παράγοντες και παράμετροι όπως καθορίζουν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στον τομέα των ΑΠΕ και επηρεάζουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ενός κράτους (Liargovas and Apostolopoulos, 2014b). Τέλος, σημαντικό στοιχείο της επιστημονικής βιβλιογραφίας

είναι η περιφερειακή διακυβέρνηση και ο ρόλος της στην επίτευξη ταυτόχρονης οικονομικής προόδου και υψηλών περιβαλλοντικών επιδόσεων. Η περιφερειακή διακυβέρνηση η οποία θέτει ως πρωταρχική της στόχευση τη βιώσιμη ανάπτυξη δύναται να λειτουργήσει θετικά στην πολύπλοκη σχέση μεταξύ οικολογικών και οικονομικών παραγόντων και διαδικασιών (Quaas et al., 2007; Salvati & Zitti, 2008). Ο Eckert (2003) εμβαθύνοντας σε θέματα ταυτόχρονης αύξησης ρυθμών περιφερειακής ανάπτυξης και υψηλών περιβαλλοντικών επιδόσεων, αναφέρει ότι οι διαπραγματεύσεις για περιβαλλοντικά ζητήματα πρέπει να πραγματοποιούνται σε περιφερειακό επίπεδο μεταξύ περιφερειακών κυβερνήσεων. Το υποστηρικτικό έγγραφο του «Ευρώπη 2020» με τίτλο «Περιφέρειες 2020» (Commission of European Communities, 2008) αναπτύσσει τέσσερις απειλές-προκλήσεις για τις ευρωπαϊκές περιφέρειες: το δημογραφικό, την παγκοσμιοποίηση, την κλιματική αλλαγή και την ενεργειακή ασφάλεια και αυτονομία. Παρόλο που τα ζητήματα των περιφερειών προσδιορίζονται επακριβώς, ο καθορισμός συγκεκριμένων στόχων προς υλοποίηση καθορίζεται σε εθνικό επίπεδο παραμερίζοντας τον πυρήνα των ζητημάτων. Ως εκ τούτου δεν υπάρχει εξατομικευμένη στοχοθεσία σε περιφερειακό επίπεδο υπολογίζοντας τις ιδιαιτερότητες των περιφερειών αλλά και τις δυνατότητές τους. Επίσης, δεν προάγεται οποιασδήποτε μορφής ανταγωνισμός ώστε να ενισχύσει την προσέλκυση επενδύσεων, την ανάπτυξη πράσινης επιχειρηματικότητας, τη βελτίωση των κοινωνικών υποδομών και την προώθηση της καινοτομίας. Προσθετικά πρέπει να αναφερθεί η θέση των Galarraga et al (2011) όπου επισημαίνουν ότι παρόλο που η συζήτηση για ζητήματα για τη βιώσιμη ανάπτυξη πραγματοποιείται επί το πλείστον σε υπερεθνικό επίπεδο, ο αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής είναι κυρίως περιφερειακός ή τοπικός.

Για την περίοδο 2014-2020 μια ουσιαστική και σε βάθος επανεξέταση του νομικού πλαισίου που διέπει τις αναθέσεις μελετών, υπηρεσιών, έργων και άσκησης ένδικων μέσων θα ελαχιστοποιούσε δικαστικές εμπλοκές και θα διευκόλυνε διαδικασίες ολοκλήρωσης διαγωνισμών και υλοποίησης έργων και δράσεων. Αν αυτό συνδυαστεί και με καλύτερη προετοιμασία έργων τόσο στο στάδιο της ωρίμανσης όσο και στα στάδια της προκήρυξης, αξιολόγησης προσφορών και απαιτήσεων τότε θα εξαλείφονταν φαινόμενα απένταξης έργων και η υλοποίηση θα πραγματοποιούνταν απρόσκοπτα και σύμφωνα με τα χρονοδιαγράμματα και φυσικά χωρίς απώλειες πόρων. Τα παραπάνω απαιτούν απλοποίηση διοικητικών δομών, ρεαλιστικούς στόχους, εφαρμογή δικλείδων ασφαλείας, συστήματα διαφάνειας και λογοδοσίας, ενίσχυση αποτελεσματικότητας, έγκαιρες πολιτικές αποφάσεις για αποδέσμευση πόρων από μη ώριμα έργα.

Ιδιαίτερα για τις ΑΠΕ παρόλο το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που παρουσιάζει η Ελλάδα στον τομέα αυτό εκμεταλλευόμενη κυρίως τις ευνοϊκές συνθήκες για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάρκων αλλά και ανεμογεννητριών υποκρύπτονται

σοβαρά ζητήματα όπου κάνουν τις προβλέψεις των διεθνών οργανισμών δυσσιώ-νες τα επόμενα χρόνια. Δύο ζητήματα εγείρονται και δημιουργούν εμπόδια. Το πρώτο σχετίζεται με το νομοθετικό και φορολογικό πλαίσιο που διέπει τις ΑΠΕ. Το δεύτερο με τη δυσκολία εύρεσης χρηματοδότησης τόσο για επενδύσεις όσο και για τα απαραίτητα έργα υποδομών στο δίκτυο που θα δώσουν τη δυνατότητα μέγιστης αξιοποίησης των ΑΠΕ. Στην περίπτωση αυτή, η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών ευκαιριών, που προσφέρουν τα διαρθρωτικά ταμεία, είναι ουσιαστικής προτεραιότητας ώστε να ξεπεραστούν οι δυσκολίες και η Ελλάδα να χρησιμοποιήσει τις ΑΠΕ ως μοχλό ανάπτυξης και εξόδου από την κρίση. Άλλωστε σύμφωνα με τους (Creutzig et al, 2014) οι ΑΠΕ θα μπορούσαν να συνεισφέρουν θετικά στο ΑΕΠ 0,5%, γεγονός που αποτυπώνει τον θετικό αναπτυξιακό αντίκτυπο των επενδύσεων αυτών. Οι ευνοϊκές συνθήκες της Ελλάδας, από πλευράς ηλιοφάνειας, έχουν προκαλέσει επενδυτικό ενδιαφέρον (Ernst and Young, 2012). Όπως αναφέρεται στο 26^ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Έκθεσης Φωτοβολταϊκών Ηλιακής Ενέργειας (Greek Ministry of Environment, Energy and Climate Change, 2011), όπου η ελληνική κυβέρνηση παρουσίασε το ελληνικό σχέδιο ΗΛΙΟΣ (Helios) για παραγωγή ηλιακής ενέργειας με ταυτόχρονη πώλησή της στις χώρες της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης, «*Η Ελλάδα απολαμβάνει 300 ημέρες ηλιοφάνειας και περισσότερη από 50% ηλιακή ακτινοβολία από την Γερμανία που είναι ηγέτης παγκοσμίως στην εγκατάσταση φωτοβολταϊκών*». Το πρόγραμμα Helios ήταν, δυστυχώς, μία χαμένη ευκαιρία για την Ελλάδα αφού παρόλο που ξεκίνησε να υλοποιείται, ναυάγησε, από έλλειψη κονδυλίων και υποδομών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Η υλοποίηση ενός τέτοιου προγράμματος θα έδινε τη δυνατότητα στην Ελλάδα να καταστεί ο μεγαλύτερος εξαγωγέας ηλιακής ενέργειας με σημαντικά οικονομικά οφέλη. Την επόμενη περίοδο 2014-2020 πρέπει η Ελλάδα να εκμεταλλευτεί τους πόρους των διαρθρωτικών ταμείων προς την κατεύθυνση εκσυγχρονισμού των ενεργειακών υποδομών ενώ παράλληλα να ενθαρρύνει την ιδιωτική πρωτοβουλία ώστε να πραγματοποιηθούν επενδύσεις ειδικά στον τομέα της ηλιακής ενέργειας ώστε να διατηρήσει την ηγετική της θέση στην ΕΕ και διεθνώς. Οι επενδύσεις στην αναβάθμιση του δικτύου και στην αύξηση της ικανότητας να απορροφήσει επενδύσεις ΑΠΕ θα αποδώσουν προστιθέμενη οικονομική αξία στις περιφέρειες (Allan, McGregor and Swales, 2011). Για να διευρυνθεί σε ένταση το επενδυτικό ενδιαφέρον πρέπει παράλληλα με την αποτελεσματική χρήση των διαρθρωτικών ταμείων, να εκσυγχρονιστεί το νομοθετικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ, να δημιουργηθεί σταθερό και φιλικό επενδυτικό κλίμα ενώ παράλληλα να διασφαλιστεί οικονομική βιωσιμότητα καθώς το σύστημα των σταθερών υψηλών τιμών (feed-in-tariffs) δημιούργησε από τη μία πλευρά επενδυτική ευφορία αλλά από την άλλη αδυναμία πληρωμής των υποσχόμενων. Τα παραπάνω πρέπει να υλοποιηθούν μέσα από μία φιλοσοφία συνεργειών και ταυτόχρονων δομικών αλλαγών ώστε να μεγιστοποιη-

θούν τα οφέλη από τα διαρθρωτικά ταμεία που αποτελεί τη μοναδική πηγή χρηματοδότησης για τη μετάβαση από συμβατικές μορφές παραγωγής ενέργειας σε ανανεώσιμες. Τέλος, πρέπει να ενισχυθεί ο περιφερειακός σχεδιασμός ώστε δήμοι και περιφέρειες να εκμεταλλευτούν στο μέγιστο δυνατό τις δικές τους ΑΠΕ.

Ένα ακόμη βασικό θέμα για την αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων της περιόδου 2014-2020 είναι η Ελλάδα να εξετάσει σοβαρά και το θέμα των δόλιων και μη δόλιων παρατυπιών. Η μη ορθή χρήση των χρημάτων των κονδυλίων της ΕΕ στην Ελλάδα αλλά και σε όλη την ΕΕ με χιλιάδες κοινοποιήσεις δόλιων και μη δόλιων παρατυπιών στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης Απάτης (OLAF), που συστήθηκε το 1999, έχει απασχολήσει και την ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013) και την Ελληνική Δημοκρατία (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 2014) στο παρελθόν και οφείλει η Ελλάδα τη νέα προγραμματική περίοδο να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να εξαλειφθεί το φαινόμενο αυτό. Η συνεχής αύξηση της απάτης οδήγησε, το 2013, την ΕΕ να ζητήσει τη σύσταση ευρωπαϊκής εισαγγελίας για να αντιμετωπίσει το φαινόμενο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013). Οι περιπτώσεις απάτης στα διαρθρωτικά ταμεία στην Ελλάδα συνήθως αφορούν περιπτώσεις εικονικών παροχών υπηρεσιών, υποκατάσταση προϊόντων, δόλιες επιστροφές εξόδων, διόγκωση κόστους εργασιών, μεγάλες αμοιβές συμβούλων και νόθευση διαγωνισμών, φαινόμενα που εκθέτουν ανεπανόρθωτα και την εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό. Το 2013 κοινοποιήθηκαν στην OLAF από τις χώρες της ΕΕ 15.779 δόλιες και μη δόλιες υποθέσεις παρατυπιών που αφορούσαν ένα ποσό της τάξεως των 2,14 δις. ευρώ. Μεταξύ των κρατών που εντόπισαν μεγάλο αριθμό δόλιων υποθέσεων την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 ήταν και η Ελλάδα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Επίσης, για την καλύτερη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων της περιόδου 2014-2020 οφείλει η Ελλάδα να επανεξετάσει την αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και να προβεί στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Τα προβλήματα της δημόσιας διοίκησης και η πολυπλοκότητα του νομικού πλαισίου της Ελλάδας που προαναφέραμε, οδηγούν, συχνά, τους δημοσίους υπαλλήλους αντί να εφαρμόζουν τους νόμους να τους ερμηνεύουν με υποκειμενικά κριτήρια και στη βάση της ερμηνείας τους να λαμβάνουν τις αποφάσεις, με αποτέλεσμα η δημόσια διοίκηση να γίνεται αναποτελεσματική και να αδυνατεί να απορροφήσει, έγκαιρα και αποτελεσματικά, τους πόρους των διαρθρωτικών ταμείων που απευθύνονται στην Ελλάδα. Η «παράλληλη δημόσια διοίκηση» που δημιουργήθηκε με υπηρεσίες όπως η ΜΟΔ και οι Διαχειριστικές Αρχές που στελεχώθηκαν με ικανότατους υπαλλήλους του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα σύντομα ενσωματώθηκαν, σε σημαντικό βαθμό, στην αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης με αποτέλεσμα το σύστημα διαχείρισης και ελέγχου των δαπανών να αντιμετωπίζει προβλήματα. Πολλές αστοχίες στα θέματα ενέργειας συνδέεται και με τη μη χρηστή διοίκηση.

Τέλος, τη νέα προγραμματική περίοδο πρέπει να δει η Ελλάδα και το θέμα των κοινωνικών αντιδράσεων αφού στην πλειοψηφία των έργων που αφορούσαν εγκαταστάσεις αιολικών πάρκων και βιοαερίου οι αντιδράσεις και της αυτοδιοίκησης και των τοπικών κοινωνιών ήταν έντονες την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Διαμορφώθηκε η αντίληψη στις τοπικές κοινωνίες ότι τα έργα αυτά δημιουργούν περιβαλλοντικά προβλήματα που έχουν επιπτώσεις και στο περιβάλλον και στους ανθρώπους. Αυτές οι αντιδράσεις και οι κινητοποιήσεις μπορούν και πρέπει να περιοριστούν αν όχι να εξαλειφθούν μέσα από ενημέρωση, διαφανείς διαδικασίες και διάλογο με τις τοπικές κοινωνίες και τους εκπροσώπους τους.

Σημειώσεις

1. Τα στοιχεία αφορούν τον Άξονα Προτεραιότητας 1

Αναφορές

- Allan, G.P., Mcgregor P. and Swales K., (2011), “The Importance of Revenue Sharing for the Local Economic Impacts of a Renewable Energy Project: A Social Accounting Matrix Approach”, *Regional Studies* 45(9):1171-1186.
- Bahr C. (2008), “How does Sub-National Autonomy Affect the Effectiveness of Structural Funds?”, *Kyklos* 61(1):3–18
- Commission of European Communities. (2008), *Regions 2020: An assessment of future challenges for EU regions*. Brussels: CEC.
- Creutzig, F., Goldschmidt J.C., Lehmann P., Schmid E., von Blücher F., Breyer C., Fernandez B., Jakob M., Knopf B., Lohrey S., Susca T. and Wiegandt K., (2014), “Catching two European birds with one renewable stone: Mitigating climate change and Eurozone crisis by an energy transition”, *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 38:1015-1028.
- Eckert H. (2003), “Negotiating environmental agreements: Regional or federal authority?” *Journal of Environmental Economics and Management* 46(1): 1–24.
- Ernst and Young. (2012), *Renewable energy country attractiveness indices*. February 2012. Issue 32: EYGM limited.
- Feder D. (2004). “A regionally based energy end-use strategy: Case studies from centre county Pennsylvania”, *The Professional Geographer* 56:185–200.
- Galarraga, I., Gonzalez-eguino A. and Markandya, M., (2011), The role of regional governments in climate change policy, *Environmental Policy and Governance* 21:164–182.
- Greek Ministry of Environment, Energy and Climate Change, (2011a), *Project Helios: The Greek Solar Energy Project. Paper presented at the 26th European Photovoltaic solar energy conference and exhibition, Hamburg, 5th September 2011.*

- Liargovas, P. and Apostolopoulos N., (2014a), “A new Europe 2020 strategy adopting an enhanced regional approach”, *Planning Theory and Practice* 15(4):603-605.
- Liargovas, P. and Apostolopoulos N., (2014b), “Regional development and renewable energy enterprises. A Porter’s diamond analysis”, *Theoretical and Practical Research in Economic Fields* 1(9).
- Nijkamp P. (2011), “The role of evaluation in supporting a human sustainable development: A cosmomic perspective”. *Regional Science Inquiry Journal* 3:13–22.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), (2012). *Inclusive Green Growth: For the future we want*. OECD.
- Quaas, M. F., Baumgartner S., Becker C., Frank K. and Muller, B., (2007). “Uncertainty and sustainability in the management of rangelands”, *Ecological Economics* 62:251–266.
- Salvati, L. and Zitti, M., (2008), “Regional convergence of environmental variables: Empirical evidences from land degradation”, *Ecological Economics* 68:162–168.
- Stegarescu, D. (2004), “Public Sector Decentralization. Measurement Concepts and Recent International Trends” *ZEW Discussion Paper* 04-74.
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας 2007-2013, (2013), *Προγραμματική Περίοδος 2007-2013*, Αθήνα, Επίσημη υποβολή της Ε.Ε.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, (2011), *Πολιτική Συνοχής 2014-2020: Επενδύσεις στην Ανάπτυξη και στην Απασχόληση*, Βρυξέλλες, Υπηρεσία εκδόσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2013), *Κανονισμός του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας*, Βρυξέλλες, COM (2013) 534.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014), *Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Καταπολέμηση της Απάτης*, Ετήσια Έκθεση για το 2013, Βρυξέλλες, COM (2014) 474.
- Σ.Ε.Β., (2014), *Η ταχεία απονομή της δικαιοσύνης, κρίσιμη προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη*, Παρατηρητήριο Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος, ημερίδα διαβούλευσης, 25 Σεπτεμβρίου 2014, Αθήνα.
- Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 2014, *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων-ΕΣΠΑ, Αθήνα, έκδοση του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007), *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013*, Αθήνα, έκδοση της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών.
- Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2015, *Ο τομέας της Ενέργειας στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020*, εισήγηση της Προϊσταμένης Μονάδας Α Γιάννας Νίκου στην ενημερωτική ημερίδα του

Υπουργείου για τη νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, στις 12 Μαΐου 2015, στην Ξάνθη.

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (2013), *Έκθεση αξιολόγησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξης 2007-2013 από την Ένωση Εταιριών Remaco AE-Adens AE*, Αθήνα, έκδοση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (2012), *Αναπτυξιακός Προγραμματισμός Τομέα Ενέργειας 2014-2020*, Αθήνα, έκδοση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, (2007), *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013*, Αθήνα, έκδοση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, (2007), *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013*, Αθήνα, έκδοση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, (2012), *Στρατηγική έκθεση Παρακολούθησης του ΕΣΠΑ 2012*, Αθήνα, έκδοση του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.